

Primjena metodologije odjevne analize na primjeru haljine Ivane Popović

Ines Katić Križmančić mag. ing. des. text.
Izv. prof. dr. sc. Katarina Nina Simončić
Sveučilište u Zagrebu Tekstilno-tehnološki fakultet
Zagreb, Hrvatska
e-mail: ikatickri@ttf.unizg.hr
Prispjelo 15.5.2019.

UDK 687.01
Pregled

Rad na studiji slučaja haljine Ivane Popović (2005.), prikazuje primjenu metodologije odjevne analize Ingrid E. Mide i Alexandre Kim. Atribucija odjevnog predmeta koju su razvile dvije navedene autorice u knjizi The dress detective (2015.), temelji se na opservaciji, analizi, preispitivanju i interpretaciji kako povijesnih činjenica tako i onih nositelja i samog promatrača. Tek nakon pažljive analize odjevnog artefakta, predmet se može tretirati kao svjedok memorijskog zapisa mnogostrukih značenja.

Ključne riječi: odjevni artefakt, metoda analize, metoda atribucije, tumačenje odjevnog predmeta, memorijski zapis, dizajnerica Ivana Popović

1. Uvod

Odjevni predmet je zbog bliske veze s tijelom najintimniji i najupečatljiviji od svih predmeta društvene povijesti. Pomnom analizom fizičkih detalja može se otkriti mnogo o njegovoj izvornoj upotrebi, ali i kasnijem tijeku života. Čak i mnogi povjesničari mode troše malo ili nimalo vremena na ispitivanje stvarnih odjevnih predmeta, radije se oslanjaju isključivo na pisane izvore i vizualne prikaze [1]. Postoji niz povjesničara odijevanja poput Jules David Prown, Doris Langley Moore i Alexandra Palmer koji su se, tijekom posljednjeg stoljeća, zalagali za objektivno istraživanje mode koje uključuje kontrolne popise (check liste) i studije slučaja (case study). U ovom radu prikazana je primjena metodologije odjevne analize studije slučaja haljine Ivane Popović dizajnirane i izrađene 2005. godine.

2. Analiza

2.1. Promatranje

Odjevni artefakt:

Oslíkana bijela haljina/ogrtić
Autorica:

Ivana Popović (1968.-2016.)
Godina izrade: 2005.

Odjevni artefakt odabran za analizu ženska je haljina/ogrtić izrađena od bijele pamučne tkanine kepernog veza. Na bijeloj tkanini ručno je oslikan dezen s motivima grančica, lišća i plodova limuna. Oslíkavanje tkanine provedeno je na već izrađenoj haljini, odnosno nakon šivanja. Boje koje dominiraju dezenom su zelena i žuta dok je za sitne detalje korištena crveno-narančasta boja. Budući da je haljina unikatna, nema ušivenu etiketu s opisom sirovinskog sastava i održavanja niti etikete branda, autora ili oznake inicijala vlasnika.

Odjevni artefakt – haljina je u dobrom stanju tako da rukovanje nije zahtijevalo posebne uvjete prilikom analize. No veća pažnja je bila potrebna u rukovanju s rubnim dijelovima jer je rubove umjetnica ostavila nedovršene. Time je postigla rustikalni dojam, ali se dobila i osjetljivost na dekompoziciju tkanine, odnosno izvlačenja pamučnih pređa prilikom rukovanja i nošenja. Zbog toga odjevni artefakt s jedne strane pruža transformaciju odjevne kompozicije, a s druge strane je podložan oštećenjima. Autorica Ivana Popović je prilikom dizajniranja svakom odjevnom predmetu pristupala kao mediju umjetničkog izraza. Postoji stilski poveznica unutar njezinih kolekcija, ali svaki model je jedinstven i neponovljiv. Ivana Popović je za izradu odjevnih predmeta koristila većinom prirodne materijale, koje je najčešće

Sl.1 Fotografija odjevnog artefakta
(izvor: Ines Katić Križmančić)

Sl.2 Crtež prednjice i leđa haljine (izvor: Ines Katić Križmančić)

ručno oslikavala. Inspiraciju je pronalazila u figurativnim, antropomorfnim, zoomorfim i florealnim motivima. Tkaninu za odjevne predmete je iskrojavala direktno, bez izrade krojnih slika i bez mjerenja tijela, koristeći kiparsku vještinu određivanja volumena opažajem, a većinu rubova odjevnih predmeta je ostavljala neobrađene.

Analizirajući odjevni artefakt može se uočiti srodnost s ostalim izrazima njezinog umjetničkog opusa koji obuhvaća slikarstvo, kiparstvo i druge stvaralačke aktivnosti te njezin svjetonazor.

Dimenzije gotove haljine:

Širina prsa: 110 cm (varijabilno)

Širina struka: 94 cm (varijabilno)

Duljina haljine: 110-116 cm

Duljina rukava: 50 cm

Širina leđa: 54 cm

2.1.1. Opis haljine/ogrtača

Haljinu karakterizira dubok preklap na prednjem dijelu. Rukavi su ravni, komotni i sežu do dužine zglobova. Na prednjici haljine našivene su dvije duge vrpce kojima se haljina veže oko struka na leđima. Pomoću tih vrpca regulira se i širina haljine. Gor-

nji dio haljine u osnovnoj formi podsjeća na kimono. Ono što ga razlikuje je pozicija vezivanja u ravnini struka i bogat ovratnik neformalnog oblika. Donji dio haljine je bogat, širok i zvonolikog oblika. Duljina haljine je nejednolika i varira od ravnine koljena do dužine polovice listova (sl.1 i 2). Haljina je izrađena od bijele pamučne tkanine s ručno oslikanim dezenom limuna.

Gornji dio

Prednjice gornjeg dijela haljine gotovo su pravokutnog, a leđa kvadratnog oblika (sl.3) uz malo preoblikovanje u dijelu za izradu orukavlja, ramenog šava i bočne stranice. Ovratnik haljine nije samostalni krojni dio već je sastavni dio plohe prednjice i leđa. Nakon vezivanja haljine, prednjice se pretvaraju u veliki ovratnik V-izreza. Ovratnik je malo podignut uz vratni dio i komotan te svojim izgledom pridonosi neformalnom stilu haljine. Veliki preklap ovratnika i prednjice dominiraju gornjom kompozicijom haljine. Pomoću vrpce, sašivenih na prednje spojeve donjeg i prsnog dijela, veličina haljine može se regulirati i prilagoditi stasu. Haljina je univerzalne odnosno tzv. *one-size* veličine.

Donji dio

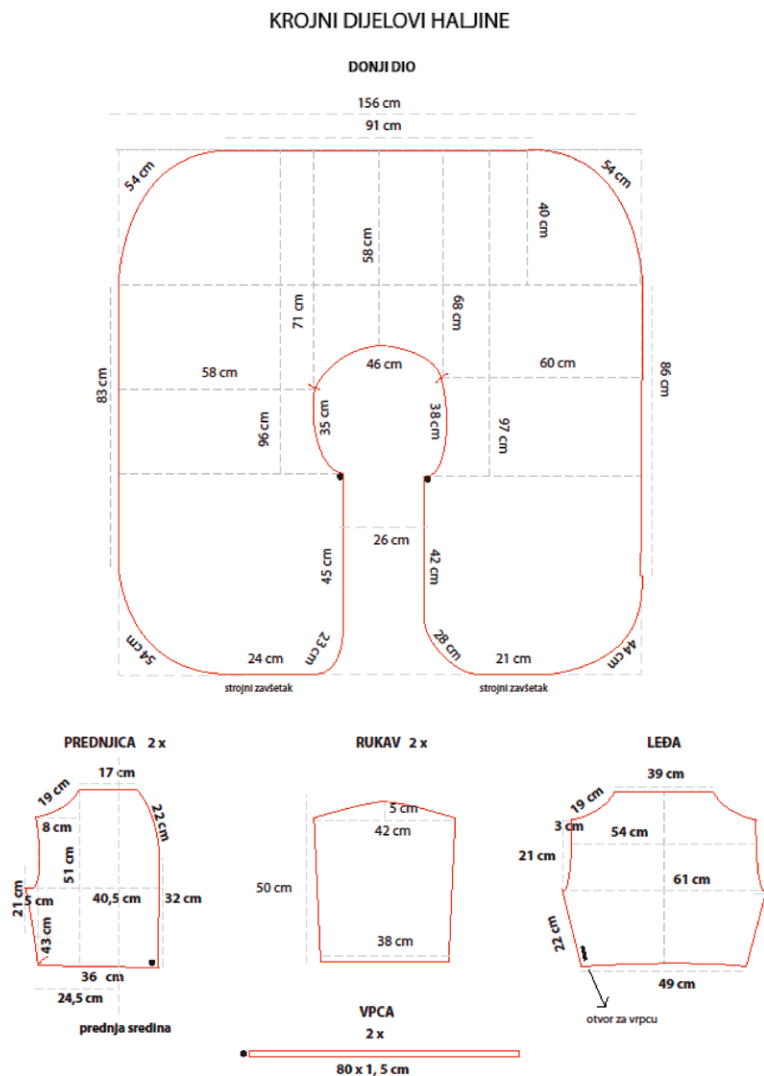
Donji dio haljine, iskrojen je od jednog komada kvadratne tkanine. Uglovi kvadrata su zaobljeni i tvore nepravilnu kružnicu unutar kvadratne tkanine (sl.3). U središtu kvadrata iskrojen je manji približno kružni dio veličine odgovarajuće za sastavljanje s prednjicom i leđnim dijelom gornjeg dijela haljine. Takav kroj donjeg dijela haljine rezultira stožastom formom i dodatno naglašava ravninu struka. Dužina haljine je nejednolikog i nepravilnog oblika i pridonosi dinamici same forme donjeg dijela haljine.

Rukav

Rukavi haljine su dugački, ravni, prostrani i izduženog pravokutnog oblika. Širina rukava se blago sužava u donjem dijelu. Rukavni izrez je plitak (odnosno visina rukavne krivulje je mala) tako da rukav i prednjica padaju preko ramena i pridonose cjelovitosti odjevne kompozicije evocirajući izgled kimona.

2.1.2. Izrada

Ivana Popović, dizajnerica - autorica ove haljine, nakon izrade kroja, za

Sl.3 Crtež krojnih dijelova haljine nastao mjerenjem artefakta (izradila Ines Katić Križmančić)

šivanje je koristila kućni šivaći stroj marke Bagat tzv. portabl šivaći stroj, sl.4. Tijekom vremena šivaći stroj poslužio je kao inspiracija za izradu zaštitnog znaka dizajna Ivane Popović, a često ga je koristila i na plakataima svojih događanja. Kućni šivaći stroj marke Bagat proizveden je u tvornici „Vlado Bagat“ iz Zadra koja je proizvodila je šivaće strojeve od 1958. do 2002.

Nakon šivanja, bočni šavovi gornjeg dijela haljine, šavovi rukava te gornjeg i donjeg dijela haljine u liniji struka su obrađeni strojem za obamitanje, sl.5. Ostali rubovi ostavljeni su bez obrade. Dezeni limuna aplicirani su oslikavanjem gotove haljine naknadno. Haljina nema klasično kopčanje već se prednjice preklapaju i

vrpcama, na području struka, vežu na leđima.

Većina nespretnosti u samom procesu izrade rezultat su nedostatka formalnog obrazovanja i tehnološke vještine autorice. No potrebno je uzeti u obzir i autoričinu vokaciju i stav spram oblikovanja odjevnog predmeta. Au-

torica modeliranju odjevnog predmeta pristupa kroz proces kiparenja te svjesno negira norme i pravila tekstilne proizvodnje poput pravila izrada krojnih slika i iskrojavanja i šivanja. O tome svjedoči i autoričina izjava iz 2002. godine:

„Ja kparim tkaninu, direktno škarama režem materijal, ne radim po krojevima, već po iskustvu“ [2].

Takav kiparski pristup izradi odjeće svojstven je renomiranoj francuskoj dizajnerici Madeleine Vionnet (1876.-1975.). Ona je pri oblikovanju odjeće započinjala od osnovnih geometrijskih tijela i poznata je kao kubista među modnim dizajnerima. Također je prepoznatljiva po njezinoj fascinaciji geometrijom kimona. Naoko jednostavni stil Madeleine Vionnet, zahtijevao je dugotrajnu pripremu, drapiranje, pričvršćivanje tkanine, krojenje i niz proba na mini-jaturnim lutkama.

Japanski dekonstrukcionista Issey Miyake, Rei Kawakubo i Yohji Yamamoto, koji su obilježili osamdesete godine dvadesetog stoljeća, značajni su po svojoj inovaciji odjeće univerzalne veličine (*one-size* odjeće), tehnicu omatanja tijela i skulpturalnosti odjeće neovisne o obliku tijela [3]. Nije slučajno da se tekstilni materijal koristi kao kiparski te da se i samo drvo koristi kao materijal za oblikovanje odjeće. To je u svojoj kolekciji jesen/zima 1991. pokazao Yamamoto, prikazavši haljinu napravljenu od drva. Kolekciju haljina od drva 1993. na našim prostorima prikazala je baš Ivana Popović.

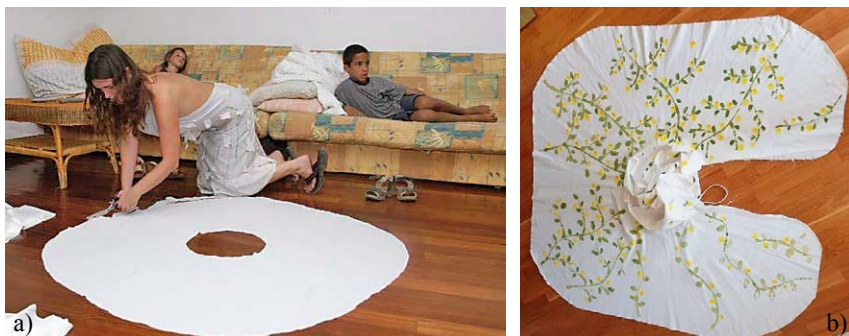
U izvedbi ove haljine moglo bi se navesti niz uočljivih tehničkih nepravil-

Sl.4 Šivaći stroj Ivane Popović: a) marke Bagat, b) inspiracija za zaštitni znak njezinog odjevnog opusa (foto: Ines Katić Križmančić)

Sl.5 Izgled unutarnjih šavova haljine (lijevo i sredina) i vrpce kojom se haljina veže (desno) (foto: Ines Katić Križmančić)

Sl.6 Fotografija a) autorice koja kroji (izvor: Katalog izložbe „Ljubav i otpor Ivane Popović“, 2019., str. 173, urednica kataloga: Nataša Ivančević, nakladnik: MSU, izdavač Snježana Pintarić) i b) donji dio haljine položen tako da je uočljiv oblik i sličnost pri izradi (foto: Ines Katić Križmančić)

nosti, a koje su prisutne i na ostalim autoričnim odjevnim predmetima, sl.5 i 6. Poput nepreciznosti u izradi kroja zbog čega se iste stranice ne poklapaju po dimenziji niti po obliku, do nepreciznosti i neurednosti u samoj izradi. Zatim u samom preklopu, koji se zatvara na krivoj strani te ostalih nepravilnosti vezanih za izvedbu. Međutim, kako navodi Jasna Gluić (2002.): *Ivana Popović je bila avangardna umjetnica zadnje umjetničke avangarde 20. stoljeća. Nikada se nije metodološki odmaknula od ručnog rada, uvijek je željela stvarati najbolje što je mogla, a uvijek svjesno – loše. Tek nakon što je nešto loše konstruirano i još lošije proizvedeno postalo je najljepše moguće. „Pogledaj kako je to loše iskrojeno, a još lošije sašiveno – a tako je lijepo! A što više reći od te izjave?“ Nema vještine, nema ni ukusa, postoji samo ljepota umjetničkog stvaranja* [4]. Koncept loše izrade koji je njegovala Ivana Popović može se povezati s načinom izrade koju su promovirali japanski dekonstrukcionisti i to Rei

Kawakubo svojim haljinama/kaputima, nedovršenosti i uništavanjem tkanina, a Yohji Yamamoto svojim uniseks rješenjima koji jednako dobro izgledaju i na muškim i na ženskim figurama. Ta uniseks rješenja karakteristika su i velikog dijela Ivaninog odjevnog stvaralaštva. Autorica na donjem dijelu haljine, na njenim ravnim dijelovima, koristi, odnosno ostavlja originalne rubove tkanine. Rubovi tkanina obično se izvode u drugom tipu veza, a ponekad i umetnutim pređama druge boje. Rubovi tkanina su najčešće veće gustoće niti po jedinici duljine, a širine su od oko pola do jednog centimetra (sl.7). Kod skupocjenih tkanina, ponekad se po ubačenoj niti druge boje, može prepoznati tkaoonica izrade, npr. kao neka vrsta zaštitnog znaka tkaoonica. Takvi rubovi tkanine prisutni su na bočnim donjim dijelovima haljine dok u krajevima prednjeg i stražnjeg donjeg dijela haljine nisu uočeni rubovi tkanja tkanine. Međutim sve naznake navode na zaključak da je haljina izrađena od kvadratne tkanine

namijenjene za stolnjak ili nadstolnjak, dimenzija 156 x 156 cm. Što potvrđuje da je ovaj odjevni predmet dobiven reciklažom tkanine, odnosno tehnikom ponovne upotrebe i prenamjene. Dizajnerica Ivana Popović je ovu tehniku koristila i u drugim odjevnim rješenjima, npr. za izradu dječjih haljinica od pamučnih kuhinjskih krpa u koje se, popularno tijekom 1980-ih godina, pakirao deterđent marke Persil, Faks i Ava (ime mlađe kći Ivane Popović je Ava, pa je to bio povod odabira krpe s otisnutim natpisom deterđenta marke Ava).

Sl.7 Izgled ruba analiziranog odjevnog predmeta (foto: Ines Katić Križmančić)

Haljina nema posebnih pojačanja osnovne tkanine u vidu ramenih jastučića, ljepljive međupodstave ili podstave.

2.1.3. Tkanina i oslikani uzorak

Tkanina od koje je iskrojena haljina je od 100 % pamučnih vlakana, kepernog veza (K 1/3). Na tkanini, osim ručnog oslikavanja, nema vidljivih tragova-drugih oblika obrade, poput

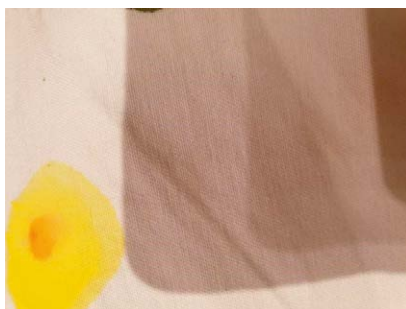

Sl.8 Limuni oslikani na donjem dijelu haljine, tekućim tekstilnim bojama na vlažnoj tkanini (foto: Ines Katić Križmančić)

bijeljenja ili bojanja. Budući da je tkanina za haljinu primarno bila namijenjena i korištena kao kućni tekstil, odnosno stolnjak / nadstolnjak, imala je dodatnu mekoću zbog većeg broja pranja kojim je prethodno bila podvrgnuta.

Uzorak plodova, lišća i grančica limunova stabla, oslikan je na gotovom odjevnom predmetu. Najvjerojatnije se oslikavanje provelo na haljini tako da dezen bude pozicioniran prema drapiranju haljine i prema želji dizajnerice. Da su oslikavani prije postojala bi veća vjerojatnost da se dijelovi dezena „izgube“ tijekom iskrojavanja i šivanja. Oslikavanje je provedeno ručno pomoću kista i tekstilnih boja. U donjem dijelu haljine gdje je boja aplicirana u rasponu pastoznih do lazurnih poteza, možemo zaključiti da je nanos boje stavljen na vlažnu tkaninu ili je boja razrijeđen vodom, sl.8. Tim postupkom boje su uspješno miješane što je vidljivo na prikazima limunima gdje je crvena točka na žutoj podlozi postala djelimice narančasta. Na taj način je postignuta određena dinamika samog motiva.

Gornji dio haljine oslikan je puno gušćim, pastoznijim bojama žute i zelene boje što nije samo vidljivo po gustoći i intenzitetu boje već se može osjetiti i taktilno. Naime, ti oslikani dijelovi puno su krući i kompaktniji, sl.9. Tkanina se nakon oslikavanja tekstilnim bojama mora sušiti, a nakon sušenja boja se fiksira vrućim glačalom. Taj tip izrade uzorka posebno je pogodan kada se želi naglasiti ručna tehnika realizacije koji pogoduje autoričinom tretiranju odjev-

Sl.9 Oslikani limuni na gornjem dijelu haljine gustim pastoznim namazima boje (foto Ines Katić Križmančić)

ne ovojnice - novom mediju pokretnog slikarskog platna.

Iako se radi o artefaktu koji je star više od petnaest godina nisu vidljive promjena obojenja niti znatnija oštećenja. To je dokaz da je artefakt bržno čuvan i pohranjen u adekvatnim uvjetima.

2.1.4. Ostala opažanja

Odjevni artefakt nema ušivenu etiketu s podacima veličinskog broja, sastava ili uputa za održavanje. Nema niti etikete modne marke, imena autorice ili inicijala vlasnice.

Na odjevnom artefaktu nisu vidljive preinake ili izmjene. Na temelju mrlja na tkanini može se zaključiti da je nošen, sl.10. Mrlje se zamjećuju na lijevom gornjem dijelu preklopa prednjice s prelaskom na donji dio haljine i to u vidu blijedo crvenkastih točaka. Pretpostavka je da se radi o mrljama od hrane što potkrepljuje i sama pozicija mrlja, sl.10. Radi se o zaprljanju koje je teško ukloniti izuzev pranjem s agresivnim deterdžentima na visokoj temperaturi koje je

vlasnica haljine izbjegavala kako ne bi oštetila ručno oslikane dezene.

Slične mrlje mogu nastati i od nepotpuno osušene tkanine (*smeđe mrlje nastale kao posljedica truljenja tkanine zbog prevelike vlage*), ali onda one ne bi bile tako djelimice pozicionirane već bi se nalazile po cijeloj haljini. Drugi pokazatelji nošenja nisu vidljivi. Na pamučnoj tkanini ne zamjećuje se piling (*sitna zapetljanja vlnanaca u obliku kuglica koje nastaju tijekom nošenja, trenja na površini tkanine*). Budući da je pamuk otporan na napade insekata, nisu uočena niti takva oštećenja. Na haljini nisu nastale niti žute mrlje, koje mogu nastati nakon dužeg stajanja i presavijanja tkanine u ormaru. Oslikani dezen, s motivom plodova limuna, inspiriran je ugođajem, mirisom i atmosferom prekrasnog južnodalmatinskog arhipelaga na kojem je Ivana bila čest gost kod Dagmar i njezine kćeri Tarin Meneghello, vlasnice haljine (*Palmižana, mjesto na rajskom dalmatin-*

Sl.10 Izgled mrlja na gornjoj lijevoj prednjici haljine (foto Ines Katić Križmančić)

skom otoku Sv. Klement, u sklopu Paklinskih otoka, nadomak grada Hvara. Mjesto čudotvorne vegetacije, u vlasništvu obitelji Meneghello).

Haljina/ogratač s limunima nastala je 2005. Izrađena je povodom izložbe slika, crteža, kolaža i prvi puta prezentirana tijekom modne revije koju je Ivana Popović održala na Palmižani, u svibnju, pod nazivom „Bivati“. Izložba je bila posvećena ženama i njihovoj borbi za jednakost položaja u društvu. Inspiracija izložbe bila je poezija Erice Jong „Voće i povrće“. Haljina je kupljena nakon revije i

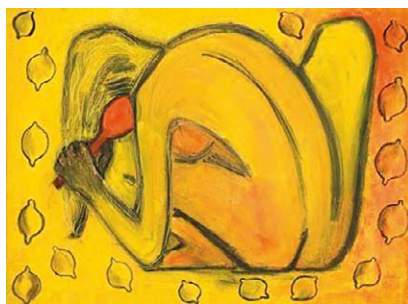
tako ostala u vlasništvu Tarin Meneghello. Tarin i Dagmar Meneghello često su kupovale odjeću Ivane Popović. Autorica haljine je od kraja devedesetih godina dvadesetog stoljeća usko surađivala s obitelji Meneghello, naročito tijekom ljetnih mjeseci. Stvarala je na otoku, izlagala i prodavala svoja djela putem njihove galerije. Kako kaže njezina vlasnica, poznata galeristica i pasionirana sakupljačica umjetničkih djela Dagmar Meneghello: *“Bila sam najbolji kupac vlastitog dućana”*. Kako je gđa. Meneghello najčešće kupovala cijele kolekcije, precizna cijena ove haljine nije nepoznata.

Gđa. Meneghello je izjavila: *„Meni i kćeri Ivana je većinom izmaštala cijelu kutiju kreacija da same izaberemo i kupimo, nekoliko puta na godinu, Najčešće kada je ostala bez sredstava za život. Obično nismo vraćale niti jedan model jer su svi bili vrlo osebujni i ostavljali bez daha. Tako je bilo do njezine smrti. Kada sam išla na putovanje izradila mi je po desetak odjevnih predmeta, a i za posebne prilike uvijek nešto novo. Iako sam bila rubenski građena nikada me nije mjerila, govorila je: „Kakva bih ja to bila kiparica kad ne bih spoznala volumen”*

Odjevni predmeti su uvijek odgovarali mojem stasu, grudima i bokovima. Račun nije imao veze s količinom stvari već s njezinim računima koje je morala podmiriti. Rekla bi: „Čini ti se puno? Baš sam u velikoj krizi.” [Svjedočanstvo gđe. Dagmar Meneghello, intervju 25.3.2020. Ines Katić Križmančić]

2.1.5. Dodatni materijali

Dezeni limuna, oslikani na haljini, mogu se povezati sa slikarskim ostvarenjima Ivane Popović nastalim u stvaralačkom razdoblju tijekom boravka na Palmižani, sl. 11 i 12. Odjevni artefakt ujedno je bio izložen, tijekom prve posthumne retrospektivne izložbe posvećene radu autorice pod nazivom „Ljubav i otpor Ivane Popović“ u Muzeju suvremene umjetnosti, u Zagrebu od 21.3. do 28.4. 2019. i to u dijelu izložbe posvećenom nje-

Sl. 11 Ivana Popović: *Limuni*, akril na platnu, Palmižana, 2005. u vlasništvu Dagmar Meneghello

Sl. 12 Ivana Popović: *Spavajuća na kaktusima*, akril na platnu, Palmižana, 2006. u vlasništvu Dagmar Meneghello

Sl. 13 Artefakt izložen za vrijeme retrospektivne izložbe (izvor: fotografija s izložbe „Ljubav i otpor Ivane Popović“, 2019., urednica kataloga: Nataša Ivančević, nakladnik: MSU, izdavač Snježana Pintarić)

zinom stvaralaštvu vezanom za Palmižanu, sl. 13.

2.2. Promišljanje (vizualno - osjetilna analiza)

2.2.1. Osjetilne reakcije

S obzirom da autorica tretira haljinu kao odjevnu ovojnicu, odnosno slikarsko platno, mogu se pronaći stilске poveznice s njezinim slikarskim

ostvarenjima. U slikarskom ciklusu Ivane Popović, nastalom za vrijeme boravka i djelovanja na Palmižani od 2005.-2007. osjeća se snažan utjecaj fovizma (*umjetnički pravac nastao u Francuskoj 1905., revolucionaran po konceptu upotrebe boje u modernoj umjetnosti. Odlikuje ga kršenje pravila i načela akademskog slikarstva u načinima primjene kolorita*). To je vidljivo u odabiru čistih, jasnih, kontrastnih boja, njihovom pastoznom nanošenju i odsustvu perspektive, a jedan od istaknutijih predstavnika i osnivača pravca je Henri Matisse, sl. 14 [5].

Taktilan doživljaj pamučne tkanine ostavlja dojam hrapavosti i osjećaj hlađenja. Haljina/ogrtač ima masivnost koja je dodatno naglašena količinom nabora u donjem dijelu i širine rukava u gornjem dijelu. Tkanina je s vremenom poprimila novo svojstvo u obliku mirisa drvenog ormara koji se miješa s mirisom mediteranskog bilja posebice lovorova lišća i blagom hladno/metalnom notom mirisa muzejskog spremišta u kojem je odložena više od godinu dana.

2.2.2. Osobne reakcije

Osobni poticaj za izbor artefakta bila je generacijska povezanost prve autorice članka s autoricom Ivanom Popović, posredno poznavanje njezina privatnog života i rada te prilika za djelomičnim uključenjem u realizaciju njezine posthumne retrospektivne izložbe. Dodatno, osobno zanimanje za izradu i oslikavanje unikatnih odjevnih predmeta, posebno tijekom osamdesetih godina dvadesetog stoljeća. To vrijeme je obilježilo tržišno ozračje nedostatka ponude i velike potražnje za unikatnim odjevnim predmetima na prostoru bivše države. Unikatna haljina koju je Ivana Popović napravila za Dagmar i Tarin Meneghello namijenjena je za nošenje u toplim mjesecima. Kroj ističe žensku figuru i preplanulu put, a model je iznimno prilagodljiv svakome stasu. Veličina je univerzalna tzv. *one-size* (obuhvaća gotovo četiri odjevne veličine). To je ujedno i odlika Ivaninih

Sl.14 Slike Henrija Matissea predstavnika i jednog od osnivača fovizma:
a) Zlatna ribica i skulptura, 1912. ulje na platnu i b) Žena koja sjedi i vaza s amarilisima, 1941., ulje na platnu [5]

odjevnih predmeta: prilagodljivi su, oblik im je rezultat neposrednog kontakta s klijentom, započeti s jednom idejom i nemalo puta pretvoreni u nešto sasvim drugo, puno su puta rodno neuvjetovani i prepušteni da svoju finalnu formu stvore u inkluziji s osobnošću svojih vlasnika.

Haljina je funkcionalna i jednostavna za nošenje i održavanje. Zbog pamučne tkanine pruža dodatnu ugodu nošenja, a grublja tekstura blago masira kožu. Ako se nosi stisnuta u struku ističe žensku figuru i seksipil dubokim dekolteom. Nošena pak na drugi način, opuštajuće forme, pretvara se u hibrid plašta i ogrtača neformalnog oblika ruralnih područja. Motivi plodova limuna asociraju na plodnost i uživanje u obilju. Bude emocije koje pruža Mediteran u obliku: sunca, slobode, nesputanosti, povezanosti s prirodom, jednom riječju užitka u životu. To sve pružaju Pakleni otoci i mjesto Palmižana, poznati po osebujnoj vegetaciji, njegovanoj i kultiviranoj tijekom generacija, čineći ga idealnim okruženje za rad i stvaralaštvo koje dodatno potiče i podržavaju ideje slobode i nesputanosti Ivane Popović.

2.2.3. Kontekstualne informacije

Spoznaja da je vlasnica haljine poznata hrvatska kolekcionarka i mecenarica Dagmar Meneghello, koja, sa sjedištem u jednom od naših najljepših otočkih mjesta nadomak grada Hvara, često ugošćuje hrvatske umjetnike

i pruža im poticajno okruženje za rad i stvaralaštvo, nije neobično da je na taj način ugodila interdisciplinarnu umjetnicu Ivanu Popović. Boravak na Palmižani rezultirao je cijelim serijalom Ivaninih slika, instalacija i modnih revija.

Zagrebački Muzej suvremene umjetnosti u vlasništvu svoje zbirke nema odjevne predmete autorice Ivane Popović. Postoji nekoliko privatnih kolekcionara koji u svojoj zbirci čuvaju modne detalje, pokrivala za glavu i odjevne predmete Ivane Popović. Jedna od najvećih zbirki je u vlasništvu Dagmar i Tarin Meneghello, zatim zbirka u vlasništvu obitelji Ivane Popović, veliki dio kolekcije odjev-

nih predmeta u vlasništvu je i dr. Mirjane Maričić. Ovaj odjevni artefakt uklapa se u Ivanin opus vezan uz rukom oslikane odjevne predmete, većinom izrađene od prirodnih materijala. Gotovo cijelo njezino stvaralaštvo, vezano uz modni dizajn i kostimografiju, obilježiti će oslikavanje tkanine. Bilo da je to u funkciji realizacije dezena na tkanini, simbola ili znaka. Najveći dio medijskih zapisa u obliku fotografija, videozapisa i novinskih članaka vezanih uz Ivanin modni dizajn i kostimografiju sačuvan je zahvaljujući njezinoj obitelji, prijateljima i suradnicima. Osim samostalnih Ivaninih revija koje je primjerenije nazvati performansima Ivana je sudjelovala i na više grupnih revija, koje su početkom novog tisućljeća postale vrlo popularne: Dreft Fashion Week (2010., 2011., 2013., 2014.) Cro-à- Porter (2004.), Kaufland fashion week (2015.) Dove fashion.hr (2012.) i Fasion Week Zagreb (2012.), sl.15 i 16. Takve za nju formalne i modnonormativne revije koristila je uglavnom kako bi se na njima pojavila u ulozi *enfant terrible* (u prijevodu s francuskog „dijete koje sve izbrblja“ sinonim za osobu koja nekonvencionalnim postupcima dovodi u neugodnu situaciju sredinu u kojoj se nalazi. Ivana šokira dovo-

Sl.15 Fotografija modne revije Ivane Popović na Dreft Fashion Week, Zagreb, 2014. (prikaz stilske poveznice modela s revije s artefaktom) Izvor: Katalog izložbe „Ljubav i otpor Ivane Popović“, 2019., str. 164, urednica kataloga: Nataša Ivančević, nakladnik: MSU, izdavač Snježana Pintarić [6]

Sl.16 Fotografija dijela modne revije Ivane Popović, Kauffland Fashion Week, Zagreb 2015. (stilska poveznica s artefaktom, oslikan i revitaliziran model borosana (*funkcionalan i udoban obuća namijenjena ženama radnicama, proizvod tvornice obuće Borovo iz Vukovara*) Izvor: Katalog izložbe „Ljubav i otpor Ivane Popović“, 2019., str. 164, urednica kataloga: Nataša Ivančević, nakladnik: MSU, izdavač Snježana Pintarić

deći na reviju pijane članove benda *Let 3, puštajući kćer od 5 godina da hoda u stiklama, majke koje doje djeću.....*) i da bi ukazala na anomalije suvremenog društva.

Posthumnom retrospektivnom izložbom Muzeja suvremene umjetnosti katalogiziran je dio radova Ivane Popović, obuhvaćen široki opus njezinog interesa i djelovanja i sačuvan medijski zapis niza Ivaninih suradnika i kolega koji su svi zajedno snažno obilježili lokalnu scenu devedesetih godina dvadesetog stoljeća u državama bivše Jugoslavije i anticipirali događanja koja će nakon toga slijediti u njezinom raspadu. Ivana Popović održala je modno umjetničke performanse i predstave, osim u Zagrebu, u Rijeci, Splitu, Hvaru, Palmižani, na otoku Krku, Ljubljani i Podgorici (tadašnjem Titogradu). Katalogom je obuhvaćen veliki dio njezina opus do prerane smrti 2016.

2.3. Interpretacija

Analizirani artefakt, bijela haljina/ograč, datira iz 2005. godine. Dio je kolekcije, autorice Ivane Popović, predstavljene na modnoj reviji održanoj na Palmižani 2005. godine, tijekom mjeseca svibnja. Nakon revije haljinu kupuje Dagmar Meneghello

Sl.17 Oslkana suknja Ivane Popović, 2002. - fotografija Mare Milin (izvor: Katalog izložbe „Ljubav i otpor Ivane Popović“, 2019., str. 158, urednica kataloga: Nataša Ivančević, nakladnik: MSU, izdavač Snježana Pintarić)

za njenu kćer Tarin. Izrađena je od bijelog pamučnog kepera i oslikana dezenom limuna. Forma gornjeg dijela artefakta, s preklopom i spuštenim ramenim šavom haljine, asocira na kimono, dok je donji dio haljine zvonolikog oblika i nejednakih dužina.

Artefakt je bio izložen u MSU u Zagrebu, tijekom retrospektivne izložbe „Ljubav i otpor Ivane Popović“, od 21.3.do 28.4.2019. (kustosica i autorica izložbe: Nataša Ivančević), sl.17. Analizom ovog artefakta moguće je promatrati:

1. Fenomen mode devedesetih godina dvadesetog stoljeća
2. Branjanje granice između mode i umjetničkog djela
3. Masovnu modu i konzumerizam
4. Eko održiva i etička moda, pravac spora moda tzv. *slow fashion*

U svijetu je druga polovica devedesetih, vrijeme radikalnog preispitivanja postojećih standarda komunikacija putem modnih revija. Teme modnog interesa postaju i mračne strane koje nas okružuju: žrtve, depresije, bolesti, smrt. Alexander McQueen i John Galliano svojim revijama, transformiranim u performanse, provociraju

i šokiraju publiku brišući razlike između umjetnosti i mode i rušeći sve postojeće postulate modnih revija prošlosti. S druge strane ostaju dio modnog sustava ne odričući se njegove zaštite i sudjeluju u fenomenu stvaranju masovne mode.

Teren je već bio djelomice pripremljen, osamdesetih, preispitivanjem odnosa odjevnog predmeta spram tijela i njegovo osamostaljivanje od tijela. Propitkivanje konvencionalnog izgleda odjevnog predmeta kroz procese konstrukcije i dekonstrukcije te uzdizanje odjevnog predmeta na pijedestal umjetničkog djela. Sve je to bilo začeto na Dalekom istoku, s jedne strane neopterećenog zapadnim konvencijama i duboko ukorijenjenom vlastitom tradicijom, a s druge strane sa željom da prestanu biti modni autsajderi. Predstavnici japanske dekonstrukcije (Yohji Yamamoto, Issey Miyake i Rei Kawakubo) dovede u pitanje autoritete modnog oblikovanja Zapada i uobičajenih kanona modnih trendova.

Na području bivše Jugoslavije početak devedesetih obilježila je domaća konfekcijska proizvodnja koja se poput produkcije privatnih butika referira na inozemne trendove. Praksu kupovanja odjeće „preko granice“ u Italiji ili Austriji država je sustavno, ali bezuspješno, nastojala sankcionirati. Tek nakon 1995. na hrvatsko tržište pristižu prve inozemne modne marke poput Mexx, Esprit, Stefanel, Tom Taylor, Benetton, a nakon 2010. i brandovi nižih cjenovnih razreda proizvoda H&M, Zara i ostali.

Na tragu svjetskih trendova, preispitujući postojeće stereotipove ljepote, s naglašenim prijezirom spram konzumerizma i rodnoj uvjetovanosti mode stvoren je serijal modnih performansa Ivane Popović pod zajedničkim nazivnikom *Žrtve mode*. Kroz njih je Ivana, svojim radom kroz gotovo petnaest godina, nemilice kritizirala modni sustav i ukazivala na sve oblike njegovih „žrtava“. Često je naglašavala u intervjuima da modu ne voli da ju sagledava kao fenomen i da ne želi biti žrtva trendova. Što je

ujedno i njezin najznačajniji doprinos unutar naših prostora: „*Moda za mene ne postoji. Postoji obući se i biti gol. Moda je kič*“ [7].

Ivana Popović (1968.-2016.) formalnim obrazovanjem bila je akademska kiparica, međutim znatniji trag ostavila je svojim modno performativnim i kostimografskim djelovanjem i na taj način snažno obilježila zadnja dva desetljeća prošlog stoljeća na našim prostorima. Iako je svoj trag ostavila samo na lokalnoj sceni njezin modni svjetonazor i djelovanje pobudilo je interes medija i izvan granica bivše Jugoslavije. Pravovremeno je prepoznala širinu i snagu novog medija, videozapisa, čiji promotor, devedesetih godina, postaje popularan europski televizijski kanal MTV. Ivana je svoju prvu „minutažu“ na MTV-u dobiva 1995. godine u emisiji *The Pulse with Swatch* koja joj je osigurala veću medijsku pozornost nego svim ostalim kulturnim zbivanjima u zemlji. Nije zanemarivo da se radi o godini u kojoj još uvijek traje rat u Hrvatskoj.

Ivana Popović je sve odjevne predmete i kostime izrađivala svojim rukama. Pristupala im je kako je sam znala reći *kipareći*, radeći bez krojeva i tehničkog poznavanja struke učeći na svojim greškama, uvijek više fokusirana na osobnosti svojih klijenata, manje na trendove. Koristila je u prvom redu prirodne materijale, najčešće ih reciklira, prenamjenjuje, kombinira i prekraja. Dezene je oslikavala pomnim izborom boja pristupajući tkanini kao slikarskom platnu. Na taj način je stvorila neponovljive i unikatne komade. Način konstrukcije i izvedbe daje prednost kreativnosti, inventivnosti, brzini izrade, unikatnosti nad tehničkim i stručnim načinima izrade. Konstrukcija i tehnička izvedba ovog artefakta je vrlo jednostavna, gotovo laička. Ako je Madaline Vionnet već dvadesetih godina bila predstavnicom kubizma u modi, Elsa Schiaparelli tridesetih go-

dina nadrealizma, onda se za odjevni opus Ivane Popović pandan u umjetničkim pravcima može pronaći u Pollockovom akcijskom slikarstvu te brutalizmu 1970-ih godina. Upravo ti elementi mogu se prepoznati na haljini/ogrtaču Ivane Popović, koja svjedoči o originalnoj, ekspresivnoj ideji pretvaranja odjeće u likovno djelo oslobođeno postulata struke.

Ivana Popović svojim je modnim stvaralaštvom i stavom prema modi te odijevanju (već svojom prvom revijom šesira izrađenih od recikliranih materijala u 1989. u zagrebačkom klubu Kulušić) anticipirala značenje koncepta eko održive mode i etičke mode i postala je jedna od prvih promotora koncepta spore mode tzv. *Slow fashion* (*poslovni model koji se bazira na očuvanje okoliša, promociji etičkih načela, usporavanju konzumerizma, recikliranju i redizajniranju odjeće i društveno odgovornom ponašanju modne industrije kao drugog najvećeg zagađivača u svijetu*). Upravo taj doprinos na tragu je današnjeg globalnog trenda tzv. klimatskog aktivizma, pod zajedničkim nazivnikom *Greta-efekt* (*Greta Tunberg, mlada švedska eko aktivistica, rođena 3.1.2003.*) i njegovom utjecaju na suvremena gledišta modne produkcije i trendove.

3. Zaključak

Prikazani rad je studija slučaja koja je izrađena na primjeru oslikane bijele haljine autorice Ivane Popović (2005.). Analiza se temelji na provedenom preispitivanju odjavnog artefakta po upitniku kojeg su razvile Ingrid E. Mida i Alexandra Kim (2015.) i temelji se na opservaciji, analizi, preispitivanju i interpretaciji kako povijesnih činjenica tako i onih nositelja i samog promatrača. Rad donosi odgovore na prvi niz pitanja koji se odnosi se na fazu pomnog promatranja fizičkog odjavnog predmeta s fokusom na oblik, način izrade, vr-

stu tkanine, sirovinu, kolorit, etiketu, tragove nošenja i eventualne preinake. Drugi niz odgovora odnosi se na osjetilno-vizualne elemente koji se donose na taktilne, zvučne i mirisne podražaje. U tom nizu pitanja traže se i odgovori na osobne i kontekstualne reakcije prema odabranom artefaktu. Gore navedena promišljanja osnova su za dobru interpretacije odjavnog predmeta i podsjećaju nas na njegovo slojevito značenje te potiču na nove načine preispitivanja memorijskog zapisa utkanog u odjevni artefakta. Temeljeno na ovoj studiji oslikana bijela haljina Ivane Popović (2005.) može se tretirati kao svjedok memorijskog zapisa mnogostrukih značenja.

Literatura:

- [1] Mida I., A. Kim: *The dress detective*, Bloomsbury Publish Plc, London, 2015., ISBN:HB: 9081-4725.7398-8
- [2] Živadinov D.: *Sjajan instrument*, katalog izložbe „Ljubav i otpor Ivane Popović“, (2019.) str. 64, MSU, Zagreb, izdavač Snježana Pintarić
- [3] Kawamura Y.: *The Japanese Revolution in Paris Fashion*, Oxford Berg Publisher, 2004, ISBN 10:1859738109 I
- [4] Gluić J.: *Transvestiti su božja bića*, *Nedjeljna Dalmacija* (2002.) 29. 6.2002. str. 35-36
- [5] Henri Matisse. MoMa. Url: https://www.moma.org/collection/works/79117?date_begin=Pre1850&date_end=2020&locale=en&page=8&q=Matisse&with_images=1
- [6] *Katalog izložbe : Ljubav i otpor Ivane Popović* (2019.), str. 164, urednica kataloga: Nataša Ivančević, nakladnik: MSU, izdavač Snježana Pintarić
- [7] Palaček V.: *Moda za mene ne postoji jer je odvrtna: Ivana Popović, modna kreatorica i umjetnica o svojoj posljednjoj reviji Standard konfekcija*, *Slobodna Dalmacija* 59 (2001.) br. 18130, 13.7.2001. str. 34

SUMMARY

Application of the methodology of clothing analysis on the example of Ivana Popović's dress

I. Katić Križmančić, K.N. Simončić

The work on the case study of the dress by Ivana Popović (2005) shows the application of the methodology of clothing analysis by Ingrid E. Mide and Alexandre Kim. The attribution of the garment developed by the two authors in *The Dress Detective* (2015) is based on the observation, analysis, re-examination and interpretation of both historical facts and those of the wearer and the observer himself. Only after careful analysis of the clothing artifact, the object can be treated as a witness to a memory record of multiple meanings.

Keywords: clothing artifact, method of analysis, method of attribution, interpretation of clothing, memory record, designer Ivana Popović

University of Zagreb

Faculty of Textile Technology

Zagreb, Croatia

e-mail: ikatickri@ttf.hr

Received May 15, 2019

Anwendung der Methodik der Kleidungsanalyse am Beispiel des Kleides von Ivana Popović

Die Arbeit an der Fallstudie des Kleides von Ivana Popović (2005) zeigt die Anwendung der Methodik der Kleidungsanalyse von Ingrid E. Mide und Alexandre Kim. Die Attribution des von den beiden Autoren in *The Dress Detective* (2015) entwickelten Kleidungsstücks beruht auf der Beobachtung, Analyse, erneuten Untersuchung und Interpretation sowohl historischer Fakten als auch der des Trägers und des Beobachters selbst. Erst nach sorgfältiger Analyse des Kleidungsartefakts kann das Objekt als Zeuge einer Gedächtnisaufzeichnung mit mehreren Bedeutungen behandelt werden.